

Балабак А.А. Особенности выращивания сеянцев сортов и форм фундука (*Corylus domestica* Kosenko et Opalko)

Приведены результаты исследований семенного размножения сортов и форм фундука (*Corylus domestica* Kosenko et Opalko), а также проанализировано влияние факторов предварительной подготовки и сроков посева орехов. Выяснено, что всхожесть семян и дальнейшее развитие сеянцев зависят от сроков посева, условий их подготовки и сортовых особенностей. При осеннем посеве орехов с оберткой исследуемых сортов и форм полученные сеянцы значительно превосходят в размерах и развитии сеянцы, полученные при весеннем посеве. Среди изучаемых сортов и форм наибольшей всхожестью выделялись сорта и формы украинской селекции, плоды которых имели большую наполненность ядра, что существенно влияло на указанные показатели. Наибольшая всхожесть семян отмечена при осеннем посеве орехов с оберткой без стратификации у сортов Дар Павленко, Украина-50, Доходный и формы Софиевский-15. Семена сортов Галле, Футкурами, Трапезунд при тех же условиях имели более низкую репродуктивную способность.

Ключевые слова: сорта и формы фундука, семена, орехи, сроки посева, сеянцы, корневая шейка, обертка, стратификация.

Balabak O.A. Some Features of Hazelnut (*Corylus Domestica* Kosenko et Opalko) Species Cultivars and Forms Reproduction

The findings of the researches on the seed reproduction of hazelnut (*Corylus domestica* Kosenko et Opalko) forms and cultivars are cited and the effects of nuts preliminary preparation and of seeding terms are analysed. It is established that germinating ability of seeds and further development of seedlings depend on seeding terms, of their preparation conditions as well as of cultivar characteristics. The seedlings obtained after autumn seeding of researched hazelnut cultivars and forms with nuts in husk surpass considerably ones obtained after spring seeding in their dimensions and development. The cultivars and forms by Ukrainian origin stood out the ones under research for their maximum germination capacity; their nuts were more filled by kernel that influenced appreciably on the mentioned values. The maximum germination was observed under the autumn seeding of the cultivars 'Dar Pavlenko', 'Ukraina-50', 'Dokhodnyi' and of the form 'Sofiivskiy-15' with unstratified nuts in husk. The seeds of the cultivars 'Halle', 'Futkurami', 'Trapezund' being under the same conditions had lower reproductive capacity.

Keywords: hazelnut cultivars and forms, seeds, nuts, seeding terms, seedlings, collar, husk, stratification.

УДК 630.451.2

ЗАХИСТ ЛІСОВИХ МОЛОДНЯКІВ ВІД ПОШКОДЖЕННЯ ДИКИМИ КОПИТНИМИ НА ДЕРЖАВНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ "ВОВЧАНСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО" ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

М.Н. Євтушевський¹, С.М. Пієв²

Розглянуто різні способи захисту лісових молодняків від пошкодження дикими копитними. Одним із найбільш дієвих визнано оптимізацію чисельності тварин та узгодження її з кормовою ємністю мисливських угідь. Оптимальну щільність поголів'я копитних та захищеність лісових культур від копитних можна значно підвищувати внаслідок біотехнічних засобів, зокрема рубок на зиму м'яколистяних дерев з залишенням їх в угіддях до весни. Для підгодівлі копитних взимку та відволікання їх від пошко-

дження лісових молодняків на ПП "Ізбицьке" щорічно засівають від 20 до 45 га кормових полів та згодуюють на корені кукурудзу, конюшину, люцерну.

Ключові слова: мисливські тварини, біотехнія, кормова ємність, оптимальна щільність, захист лісових культур, рубки догляду.

Актуальність досліджень. ДП "Вовчанське лісове господарство" (ДП "Вовчанське ЛГ") розташоване у північно-східній частині Харківської обл. Його мисливські угіддя орендують 5 користувачів: ТОВ "ПП "Ізбицьке" – площа 8554 га, ТОВ "ПП "Ізбицьке-2" – площа 5543 га, ТОВ "Флора-1" – площа 5151 га, ПП "МГ "Гремячий ключ" – площа 8933 га, ПП "Святобор" – площа 8300 га. Основним завданням цих господарств є розведення й експлуатація оленя європейського (*Cervus elaphus* L.) і плямистого (*C. nippon hortulorum* Swinh.), лося (*Alces alces* L.), козулі європейської (*Capreolus capreolus* L.) та кабана дикого (*Sus scrofa* L.). Згідно з укладеними угодами з лісовим підприємством, діяльність мисливських господарств не повинна заважати лісовому господарству отримувати високоякісну деревину, зокрема через пошкодження копитними молодих деревостанів. Відомо, що пошкодженню найчастіше піддаються щойно створені насадження віком до 10 років [1, 2, 11, 12, 14, 15]. Тим не менше, одночасно з контролем за діяльністю мисливських господарств, усі лісгосподарські заходи на їх території лісгосп проводить з урахуванням збереження сприятливих умов для проживання диких тварин, оскільки це вимога сумісного ведення лісового і мисливського господарств на одній території.

У практиці із захисту лісових насаджень пропонують різні способи запобігання пошкодженням: обнесення лісових ділянок огорожею з підведеним електричним струмом, відлякування яскравою фольгою, обмотування стовбурів різними матеріалами, обмазування їх репелентами і навіть старим салом і т. ін. Але кожен із цих способів має слабкі позиції: один занадто дорогий, другий не завжди дає потрібний ефект, третій доцільно застосовувати лише на невеликих площах особливо цінних насаджень, термін дії четвертого надто обмежений тощо. Виправдовує себе утримання копитних у зимовий період у спеціальних загонах та випас оленів під наглядом пастуха, як це роблять, наприклад, у ДП "Баранівське ЛГ" Житомирської обл. Безсумнівно також, що лісові розсадники потрібно огороджувати, оскільки це обходиться дешевше, ніж збитки від їх витравлення копитними.

Механізми відшкодування збитків за завдані лісовим насадженням пошкодження дикими тваринами на державному рівні на сьогодні в Україні не відрегульовано [8], що не стимулює активного запровадження лісоохоронних заходів. Дослідники рекомендують враховувати як загальну щільність поголів'я оленячих у господарстві, так і величину зимових стад, оскільки це впливає на масштаби пошкоджень [2]. Крім цього, допустима максимальна чисельність оленячих визначається не лише запасами кормових рослин чи захисними умовами угідь, а й загальним рівнем ведення мисливського господарства, здатністю його вчасно та якісно проводити підгодівлю [10, 12, 13].

¹ ст. викл. М.Н. Євтушевський, канд. біол. наук. – Харківська державна зооветеринарна академія;

² магістр С.М. Пієв. – Харківська державна зооветеринарна академія

В Україні проведено детальні розрахунки оптимальної щільності копитних тварин залежно від середнього класу бонітету для різних типів лісу і природних зон [5]. Проте за інтенсивного ведення мисливського господарства і, насамперед, достатньої підгодівлі, можна допускати значно більшу чисельність копитних, ніж це передбачено нормами чинної "Настанови з упорядкування мисливських угідь" [5], не спричиняючи істотних пошкоджень насадженням.

Мета дослідження – розглянути наявні та намітити потенційно можливі варіанти захисту лісових молодняків від диких копитних у ДП "Вовчанське ЛГ".

Матеріал і методика дослідження. Дослідження проведено в лісових масивах ДП "Вовчанське ЛГ" у 2013-2015 рр. за щільності угруповання кабана дикого від 6 гол./1 тис. га (Жовтневе л-во) до 16 гол. (Старицьке л-во), козулі – від 11 гол./1 тис. га (Жовтневе, Рубіжанське л-ва) до 20 гол. (Хотімлянське л-во), благородного оленя – 17 гол./1 тис. га (Хотімлянське л-во). Нинішня щільність поголів'я лося й козулі у ДП "Вовчанське ЛГ" нижча за оптимальну, а оленя та кабана перевищує її [3]. В умовах підгодівлі тварин взимку пошкодження молодих лісових культур мають локальний характер.

Для встановлення пошкоджень копитними лісових молодняків у ДП "Вовчанське ЛГ" та визначення видів рослин, яких з'їли тварини, користувалися загальними лісівничими та ботанічними методами досліджень [4-7, 9, 10]. В угіддях, які найчастіше відвідували оленячі, було закладено 20 пробних ділянок площею 0,01 га кожна із врахуванням лісової типології. Облік гіллячкових запасів зимових кормів діаметром до 4 мм та скушених пагонів проведено на пробних ділянках. Додаткові дані з характеру пошкоджень лісових молодняків отримано під час стежування козулі та оленя благородного по сніговому покриву у різних кормових стаціях. Кормову зону козулі враховували до 1,2 м над поверхнею ґрунту, оленя благородного – до 1,7 м, лося – до 2,2 м, кабана – 0,3 м глиб від поверхні ґрунту і до 0,5 м над поверхнею ґрунту.

Загальний запас фітомаси дерев і кущів на ділянці визначали як суму запасів кожної породи на пробній площі. Для оцінювання запасів кормів було задіяно дві вікові групи насаджень: перша – 8-10, друга – 30-35 років. За повнотою насаджень вибрано три категорії: перша – з повнотою 1,0-0,8, друга – з повнотою 0,7-0,6, третя – з повнотою 0,5 і менше.

Результати дослідження. Найбільші пошкодження створених лісових культур проявилися внаслідок поїдання оленячими річних пагонів таких важливих лісоутворювальних порід як дуб черешковий (*Quercus robur* L.), сосна звичайна (*Pinus silvestris* L.), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior* L.), клен гостролистий (*Acer platanoides* L.). Одним з методів захисту лісових культур на території ДП "Вовчанське ЛГ" є лісівничий. Зокрема, під час визначення оптимального територіального розподілу копитних, передусім, враховують кормовий стан угідь, а біотехнічні та лісівничі заходи спрямовують на збільшення природних кормових ресурсів для цих тварин.

На обстеженій території Хотімлянського лісництва найпродуктивнішими на корми для оленячих виявилися зарослі зруби (4271 г/0,01 га), молоді роз-

ріджені сосняки (1254 г/0,01 га) та листяні розріджені молодняки (1294 г/0,01 га). Найбідніші на корми – високоповнотні соснові жердняки (340 г/0,01 га) та високоповнотні осичники (382 г/0,01 га) 30-35 років (табл. 1).

Табл. 1. Зимовий запас гіллячкових кормів для оленячих, Хотімлянське л-во

Категорія насаджень	Вік					
	8-10 років			30-35 років		
	відносна повнота насадження					
	1,0-0,8	0,7-0,6	0,5 і менше	1,0-0,8	0,7-0,6	0,5 і менше
Сосняки, В ₂ , підріст, підлісок середньої густоти	–	951	1254	340	470	–
Осичники, В ₃ , підріст, підлісок середньої густоти	527	623	–	382	574	680
Вербняки, В ₄ , підріст, підлісок середньої густоти	681	973	–	682	870	1019
Дубняки, С ₂ , підріст, підлісок середньої густоти	241	386	–	–	–	–
Листяний ліс, С ₂ , 3ДЗЛп2Ос2Яс, підріст, підлісок середньої густоти	820	1037	1294	–	–	–
Зарослі зруби, С ₂ , мішаний ліс, підріст, підлісок густий	–	4271	–	–	–	–

Дубняки 8-10 років мають незначний запас деревних кормів (241-386 г/0,01 га), і перебування оленячих на такій площі пов'язане з істотними пошкодженнями насаджень. Зарослі зруби та розріджені молодняки найбільшою мірою забезпечують оленячих зимовими кормами. Цій же меті слугують "посажені на пеньок" осики та верби.

Площа однотипних угідь у ДП "Вовчанське ЛГ" відповідно дорівнює: зарослі зруби – 0,1 тис. га; молоді сосняки – близько 0,3 тис. га; листяні молодняки – близько 1,0 тис. га; соснові жердняки – близько 1,5 тис. га; осичники – понад 0,1 тис. га. За спільного ведення лісового та мисливського господарств на території ДП "Вовчанське ЛГ" з метою підвищення кормової продуктивності лісових мисливських угідь застосовують:

- під час створення соснових культур у свіжих суборах у міжряддя сосни вводять до 6 % бузини чорної (*Sambucus nigra* L.), а також до 15 % берези бородавчастої (*Betula verrucosa* Ehrh.), якій відводиться роль буферної протипожежної зони;
- під час створення культур дуба звичайного у свіжих і вологих суборах, сугрудках та дібровах для кабана та козулі вводять до складу насадження до 12 % дуба червоного (*Quercus borealis* Michx.) та клена гостролистого;
- під час створення змішаних культур у вологих суборах та свіжих і вологих сугрудках вводять горобину звичайну (*Sorbus aucuparia* L.), бруслину бородавчасту та європейську (*Euonymus verrucosa* Scop., *E. europaea* L.), свидину кров'яну (*Thelictanium sanguinea* L. Fourr), глід одноматочковий (*Crataegus monogyna* L.) з часткою участі в культурах до 6 %;
- у свіжих і вологих сугрудках і дібровах у лісові культури вводять до 6 % грушу звичайну (*Pyrus communis* L.) та ліщину звичайну (*Corylus avellana* L.).

- у відповідних ґрунтово-рослинних умовах у насадження вводять такі кушові породи і фруктарники як черемха (*Padus racemose* L.), ліщина (*Corylus avellana* L.), скумпія (*Cotinus coggygria* Scop.), клен татарський, яблуня (*Malus silvestris* Mill.) та створюють буферні ряди із береста (*Ulmus foliacea* L.), липи (*Tilia cordata* Mill.), осики, ясена, горобини.

Введення до складу лісових культур першої вікової категорії улюблених оленячих кормових рослин привело до підвищення кормової привабливості насаджень (кількість фекальних кучок на площі 0,01 га: за наявності введених кормових рослин 7 і 9 шт. та 3 і 7 шт. – без таких кормових рослин) та до наростання пошкодження головних порід у сосняках на 116 %, у дубняках на 78 % (пошкодження: 13 і 16 % за введених кормових рослин і 6 та 9 % – без таких кормових рослин). Водночас, введені кормові породи пошкоджуються більше, ніж головні: відповідно 32 проти 13 % та 39 проти 16 % (табл. 2).

Табл. 2. Пошкодження оленячими насаджень із кормовими рослинами та без них

Насадження	Кількість фекальних кучок, шт./0,01 га	Ступінь пошкодження деревно-кушових рослин, %	
		головна порода	кормова порода
Сосняки, 9-10 років, В ₂ , підлісок: бузина чорна, середньої густоти	7	13	32
Сосняки, 9-10 років, В ₂ , без підліску (контроль)	3	6	–
Різниця, %	133	116	–
Дубняки, 10 років, С ₂ , підлісок: бруслина, горобина середньої густоти	9	16	39
Дубняки, 10 років, С ₂ , без підліску (контроль)	7	9	–
Різниця, %	28	78	–

Із лісівничих способів захисту лісових культур у ДП "Вовчанське ЛП" поширені рубки в осінній та зимовий періоди осики (*Populus tremula* L.) та верби (*Salix acutifolia*, *S. fragilis* L.) із залишенням їх у лісі до весни. Тварини обгризають кору переважно на зрубаних деревах осики та верби, не чіпаючи при цьому тих, що ростуть. Цю особливість оленів враховують під час проведення взимку рубок головного користування із наявністю у складі насаджень осики, різних видів верб, сосни. Тварини до весни живляться порубними залишками. Окрім цього, через кожні 3 роки осичники і вербняки "садять на пеньок", внаслідок чого з'являється молода поросль.

Для захисту лісових молодняків від копитних у глибині лісових масивів та в охоронній зоні ліній електропередач створено кормові поля із буряків, пшениці, жита та інших культур, згодують на корені кукурудзу, конюшину, люцерну. Вони утримують тварин від виходу на лісові культури та сільськогосподарські поля. У ПП "Ізбицьке" щорічно засівають від 20 до 45 га кормових полів. Узимку копитних підгодовують соковитими кормами та концентратами. Особливу перевагу тварини надають силосу із кукурудзи, жому та жолудям. При цьому враховують, що надлишкова підгодівля диких тварин може призвес-

ти до відвикання від природного кормодобування [13]. Тому тваринам викладають забагато корму лише за високого снігового покриву – понад 30 см, ожеледі, інших погодних негараздах. У такі зими в ПП "Ізбицьке" копитним викладають понад 200 т силосу. До місць підгодівлі розчищають дороги та стежки.

Для підгодівлі копитних використовують годівниці у формі ясел та з бункером розмірами 2,5×3,5 м. Для схованки оленів та козуль від негоди у МГ "Трем'ячий ключ" влаштовані укриття, що водночас є і місцем годівлі тварин. Під навісом розміщують ясла для сіна, корита для концентратів та коренеплодів, ящики для солі. Для зимової підгодівлі козуль використовують заготовлені на початку літа гілки з листям ясена звичайного, дуба звичайного, осики, в'яза гладкого, кленів гостролистого, польового та татарського, верб. Кращий ефект дає розвішування сіна та гіллячкових пучків на гілках і кушах у місцях живлення козулі.

Майданчики для підгодівлі кабана розміщують серед лісових насаджень на відкритих ділянках площею 0,2 га на значній відстані від сільськогосподарських угідь. Тут же влаштовують і солонці. Майданчик розрахований на годування 10-20 тварин. На ньому споруджують загопи розміром 4×4 м для молодняка. У разі сильних морозів корми викладають увечері, щоб вони завчасно не перемерзали. Щоб кабани швидше знайшли майданчики, до них нерідко прокладають доріжки із зерна та "потяги" з відходів забитих тварин чи розсолу.

Солонці для оленів закладають не ближче 0,4 км від молодих лісових культур, оскільки тварини здатні спричинити велику шкоду таким насадженням. Солонці для лосів роблять у вигляді жолобків і розміщують серед повалених осик. Для оленів та козуль солонці влаштовують із розрахунку 1:10-20 голів. Запаси солі поновлюють двічі на рік. Виявлено, що за проведення рубок освітлення у місцях зимового перебування кабана і козулі лісові культури більше пошкоджуються тваринами, ніж без цих робіт. У 2,5 раза (42 %:17 %) зросли пошкодження після прокошування вузької смуги бур'янів вздовж рядів 2-3-річних саджанців, оскільки прокоси полегшили доступ оленячих до них (табл. 3).

Табл. 3. Ступінь пошкодження козулею європейською 2-3-річних саджанців листяних порід, Хотімлянське л-во, квартал 135, виділ 8, 9

Показник	Пошкодження насаджень, %
Непрокошена ділянка насаджень	17
Прокошена ділянка насаджень	42

З метою зменшення пошкодження соснових молодняків у місцях скупчення оленів густоту культур доводять до 10 тис. шт./1 га (Рубіжанське л-во, Хотімлянське л-во). За умови збереження природного поновлення кормова база оленячих зазвичай збагачується та збільшуються захисні можливості насаджень (Хотімлянське л-во, кв. 25, 41, 42, 50, 51). Якщо поверхня ділянки в окремих місцях задерніла, її мінералізують у місцях, де немає підросу.

У віддалених від населених пунктів і добре охоронюваних урочищах для зимової підгодівлі оленів та козуль мисливські господарства створили кормові ремізи площею 0,5-1,0 га із різних сільськогосподарських культур. (ПП "Ізбиць-

ке", Старицьке л-во, кв. 22, вид. 7; кв. 26, вид. 2). У живій огорожі реміз залишили проходи для тварин. Окрім перерахованого, дійовим способом захисту лісових молодняків від копитних залишається регулювання щільності поголів'я. Так, у 2010-2011 рр. пошкодження дикими кабанми земельних ділянок селян поблизу лісових територій спричиняли масові скарги населення [16]. Конфлікт врегулювали після скорочення чисельності кабанів до оптимального рівня.

Важливу роль у регулюванні пресу копитних на лісові молодняки відіграє фактор турбування: біля джерела постійного антропогенного впливу ступінь пошкодження молодняків знижується. Так, на ділянці, розташованій у глибині лісу, ступінь пошкодження насадження може досягати 50 % і більше, тоді як уздовж автомобільної траси будь-які пошкодження копитними відсутні. Очевидно, з цієї ж причини копитні менше відвідують лісові культури на великих відкритих зрубках, ніж на малих.

Висновки:

1. Найвищу кормову сміть щодо оленячих на території ДП "Вовчанське ЛГ" виявлено для свіжих зрубів (4271 г/0,01 га), найнижчу – для соснових загущених жердняків (340 г/0,01 га).
2. На ділянках, де введено кормові культури, пошкодження головних деревних порід оленячими значно зросли: у сосняках – на 116 %, у дубняках – на 78 %.
3. Для підгодівлі копитних взимку та відволікання їх від пошкодження лісових молодняків у ПП "Ізбицьке" щорічно засівають від 20 до 45 га кормових полів та згодовують на корені кукурудзу, конюшину, люцерну.
4. Після проведення рубок освітлення в місцях зимового скупчення копитних та прокошування бур'янів вздовж рядів молодих насаджень пошкодження збільшились, зокрема, внаслідок створення прокосів вздовж 2-3-річних саджанців листяних порід – у 2,5 раза.

Література

1. Динесман Л.Г. Влияние диких млекопитающих на формирование древостоев / Л.Г. Динесман. – М. : Изд-во АН СССР, 1961. – 165 с.
2. Євтушевський М.Н. Захист лісових культур від оленів // Лісовий і мисливський журнал : зб. наук. праць. – 2007. – № 2. – С. 28-29.
3. Євтушевський М.Н. Вплив диких копитних на лісову рослинність у ДП "Вовчанське ЛГ" / М.Н. Євтушевський, С.М. Пієв, Я.О. Чернов // Лісівництво і агролісомеліорація : зб. наук. праць. – Харків : Вид-во УкрНДЛГА. – 2014. – Вип. 124. – С. 194-199.
4. Камінецький В.К. Екологічні та господарські аспекти напіввільного розведення диких копитних (на прикладі спеціалізованих підприємств Державного управління справами Президента України) : монографія / В.К. Камінецький, О.Г. Бабіч, В.М. Смаголь. – Миронівка : Вид-во ЗАТ "Миронівська друкарня". – 2011. – 154 с.
5. Настанова з упорядкування мисливських угідь. – К. : Вид-во "Либідь", 2002. – 113 с.
6. Новиков Г.А. Полевые исследования по экологии наземных позвоночных / Г.А. Новиков. – Л. : Изд-во "Советская наука", 1953. – 602 с.
7. Саблина Т.Б. Копытные Беловежской пуши / Т.Б. Саблина // Труды ин-та морфологии животных им. А.Н. Северцова. – 1955. – Т. 15. – 191 с.

8. Харченко Ю.В. Щодо механізмів відшкодування збитків, завданих мисливськими тваринами лісовому господарству / Ю.В. Харченко // Лісівнича наука в контексті сталого розвитку : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. – Харків : Вид-во УкрНДЛГА, 2015. – С. 18-19.
9. Хоєцький П.Б. Вплив рослиноїдних звірів на деревно-чагарникову рослинність (в умовах Улашківського лісництва) / П.Б. Хоєцький // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість : міжвідомч. наук.-техн. зб. – Львів : Вид-во НЛТУ України. – 2006. – Вип. 32. – С. 291-296.
10. Шадура А.М. Лісівничі основи ведення мисливського господарства на кабана (*Sus scrofa L.*) та козулю (*Capreolus capreolus L.*) у лісах Східного Полісся України : дис. ... канд. с.-г. наук : спец. 06.03.03 / А.М. Шадура; Національний аграрний ун-т. – К., 2005. – 167 с.
11. Шадура М.В. Пошкодження лісових культур козулю європейською на Поліссі України / М.В. Шадура, А.М. Шадура, І.Т. Гулик // Ліси Житомирщини – проблеми і шляхи вирішення : матер. наук.-практ. конф. – Житомир, 2005. – С. 59-61.
12. Шейгас І.М. Про формування стійких лісових насаджень в умовах кормового пресу оленів / І.М. Шейгас // Захист лісів Українських Карпат від хвороб і шкідників : тези доп. IV-ої наук.-техн. конф., Івано-Франківськ. – Івано-Франківськ, 1992. – С. 33-35.
13. Юргенсон П.Б. Биологические основы охотничьего хозяйства в лесах / П.Б. Юргенсон. – М. : Изд-во "Лесн. пром-сть", 1973. – 176 с.
14. Hespeler B. Buchen, Hirsche und kein Kompromi B / B. Hespeler // Wild und Hund. – 1985. – Vol. 88, No. 13. – Pp. 42-47.
15. Sloup M. Jelen sika jako soucast ekosystem / M. Sloup // Les. pr. – 1997. – Vol. 76. – Pp. 123-132.
16. Урожай харьковских фермеров съедают лесные кабаны. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://ua-reporter.com/novosti/35095>

Надійшла до редакції 26.04.2016 р.

Євтушевський Н.Н., Пієв С.Н. Защита лесных молодняков от повреждения дикими копытными на государственном предприятии "Волчанское ЛХ" Харьковской области

Рассмотрены различные способы защиты лесных молодняков от повреждения дикими копытными. Одним из наиболее действенных признано оптимизацию численности животных и согласование ее с кормовой емкостью охотничьих угодий. Оптимальную плотность поголовья копытных и защиту лесных культур от копытных можно значительно увеличивать за счет биотехнических приемов, в частности, рубок на зиму мягколиственных деревьев с оставлением их в угодьях до весны. Для подкармливания копытных зимой и отвлечения их от повреждения лесных молодняков на ЧП "Избитское" ежегодно засевают от 20 до 45 га кормовых полей и скармливают на корню кукурузу, клевер, люцерну.

Ключевые слова: охотничьи животные, биотехния, кормовая емкость, оптимальная плотность, защита лесных культур, рубки ухода.

Evtushevsky M.N., Piev S.M. Protection of Forest Young Plantations from Damage by Wild Ungulates at the State Enterprise "Vovchansk Forestry" in Kharkiv Region

The examination of different methods of young forest plantation protection from the damage by wild ungulates has been conducted. One of the most effective methods is the optimization of animal population and its accordance with the feed capacity of the hunting grounds. The optimal density of the ungulate stock and the protection of the forest crops from ungulates can be significantly increased by biotechnological techniques, in particular, by felling softwood trees in winter and leaving them in the grounds until spring. For feeding the ungulates in winter and divert them from the damage of forest plantations the private enterprise "Izbitske" annually seeds from 20 to 45 ha of forage fields and corn, clover, alfalfa are fed on the root.

Keywords: hunting animals, biotechnological techniques, feeding capacity, optimal density, protection of forest plantation, cutting care.